

фізичні роботи міг переважно чоловік. Тому головна роль у сім'ї переходить від матері до батька, родинні зв'язки почали вестися по батьківській лінії. Замість матріархату поступово утверджується патріархат.

Під впливом нових умов життя, господарська діяльність стала можливою меншим колективом людей. Тому від патріархально-родової общини відокремлюються родини, які вже існували в її складі. Вони закріплюють у свою власність присадибні ділянки, знаряддя праці, худобу тощо. Тому виникає нова форма суспільної організації – сусідська, або територіальна – сільська община, яка об'єднує окремі родини не на кровній спорідненості, а, передусім, на господарському у сусідському інтересі.

2.3. Господарство первісних племен на території України

На території України найдавніші люди з'явилися ще в період стародавнього кам'яного віку (палеоліту) близько 1,5 млн років тому. На сучасній території України виявлено чимало слідів їхньої діяльності: на Закарпатті, Середньому Дністрі, поблизу Житомира, на Донеччині, в Криму. Кроманьйонці споруджували житла на зразок чуму, а також землянки і напівземлянки. В Україні їх залишки виявлені поблизу сіл Мезина на Чернігівщині й Межириччя на Канівщині.

Цікаво знати

У межах країни виявлено сотні мезолітичних поселень і стійбищ – біля сіл Білолісся, Гиржеве, Мирне на Одещині, Осокорівка в Надпоріжжі, в Криму. На сьогодні в Україні в долинах Дніпра, Сіверського Дінця, Південного Бугу, Дністра, Десни, Прип'яті та інших рік виявлено близько 500 неолітичних поселень.

Джерело: История экономики : учебник / под общ. ред. проф. О. Д. Кузнецовой и проф. И. Н. Шапкина. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 384 с.

Наслідком неолітичної революції стала досить розвинена система обміну. Є відомості, що трипільці отримували в обмін на хліб і худобу від остготських племен коней, запозичили деякі технологічні способи керамічного виробництва. В неолітичну добу поширилося використання міді. Вироби з цього металу та руда потрапляли на територію України з Балкано-Дунайського регіону. Серед ремесел значного розвитку досягли чинбарство, кушнірство, прядіння, ткацтво.

Найвідомішою культурою доби неоліту на території теперішньої України була трипільська. Трипільці селилися на території від Карпат до

Південного Бугу, на Подніпров'ї, Волині, в Степовому Причорномор'ї. Для поселень характерним було кругове розташування жител. Особливості трипільської культури подано на рис. 2.4.

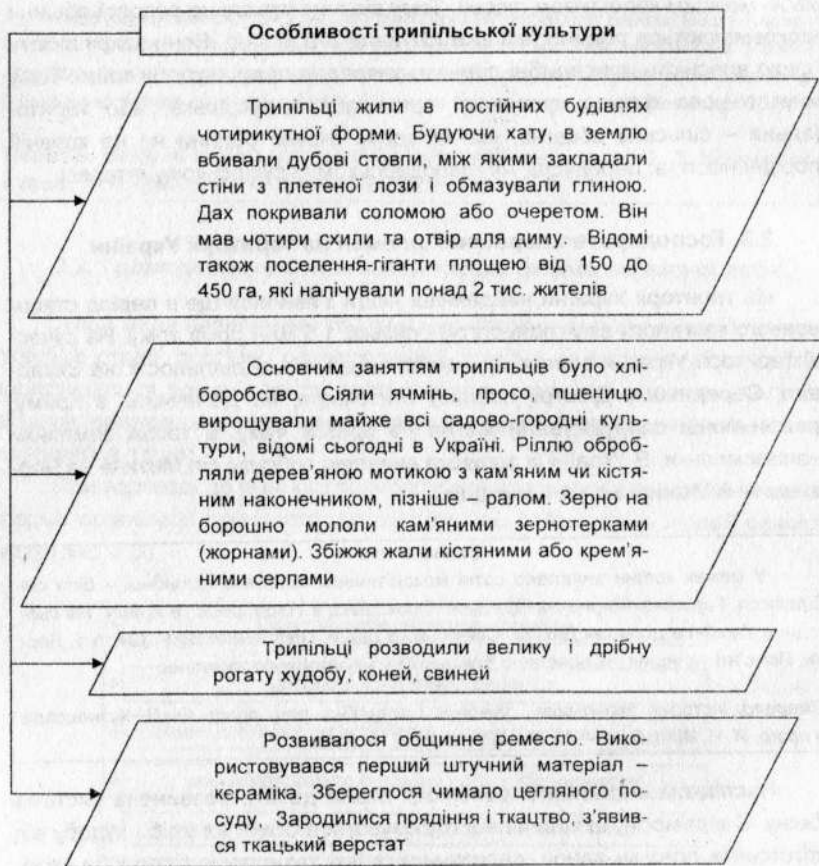

Рис. 2.4. Особливості трипільської культури

Виникає монументальна кам'яна антропоморфна скульптура, ускладнюється система релігійних вірувань, з'являються зародки майбутнього письма – піктограми.

Існує припущення, що трипільці мали свою писемність. За етнографічними ознаками трипільська культура дуже близька і подібна до української. Є підстави стверджувати, що населення трипільської культури стало праосновою українського народу.

Цікаво знати

В Україні виявлено понад тисячу пам'яток трипільської культури. Вони згруповані у трьох районах: найбільше в Середній Наддніпрянщині, Надпрутті та Надбужжі, менше у Наддніпрянщині. Назву отримала від дослідженого наприкінці X – IX ст. українським археологом В. Хвойкою поселення поблизу с. Трипілья на Київщині.

Джерело: История экономики : учебник / под общ. ред. проф. О. Д. Кузнецовой и проф. И. Н. Шапкина. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 384 с.

Початком залізної доби на території України вважають XII – VIII ст. до н. е. Вона пов'язана з кіммерійською (кінець II – початок I тис. до н. е.), скіфсько-сарматоантичною (VII ст. до н. е. – IV ст. н. е.), ранніми слов'янськими культурами (IV – VIII ст. н. е.).

Своєрідним фундаментом перших протодержав у Східній Європі були великі союзи слов'янських племен – дулібів, полян, волинян. Поступово з розкладом родоплемінного ладу і появою класів у VIII – IX ст. набирає силу процес об'єднання окремих племен та їхніх союзів. Саме на цьому ґрунті і виникають державні утворення – племінні князівства та їхні федерації.

У V – VI ст. суспільний лад слов'ян перебував у стадії становлення, відбувався перехід від первісно-родового до класового суспільства. Це була доба військової демократії, суть якої полягала в тому, що реальна влада належала племінним зборам, а не концентрувалася у руках знаті (старійшин та князів). Проте з часом глибокі зміни в суспільному житті, що відбулися у VII – IX ст., підштовхнули процес державотворення.

2.4. Розпад первісної господарської системи

Розпад первісної господарської системи хронологічно пов'язаний з періодами активного використання металу. Енеоліт просліджується лише в окремих районах Європи, характеризується появою перших металевих (мідних) знарядь праці крупних розмірів, які копіювали кам'яні, дерев'яні і глиняні знаряддя праці. Бронзовий вік пов'язаний